

PANDEMİ SÜRECİNDE MODA TASARIMI ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK GÖRÜŞ VE BEKLENTİLERİ

Opinions And Expectations Of Fashion Design Students On Distance Education During The Pandemic Process

Prof. Dr. Emine KOCA

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6607-5652>

Öğr. Gör. Dr. Gülşah POLAT

Giresun Üniversitesi, Şebinkarahisar Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Giresun /Türkiye

ÖZET

Pandemi sürecinde yüksek öğretim kurumlarında uzaktan eğitim yoluyla Moda Tasarımı eğitimi alan öğrencilerin derslere yönelik görüşlerinin ve beklentilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, tarama modeline dayalı betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada, moda tasarımı programları olan yüksek eğitim kurumları arasından rastlantısal olarak seçilen devlet ve vakıf üniversitelerinin Moda Tasarımı programlarındaki ön lisans, lisans ve lisansüstü 417 öğrencinin oluşturduğu örneklem grubu üzerinde araştırmacıların hazırladığı online anket uygulanmıştır. SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilen araştırma verileri frekans tabloları ile sunulmuş ve öğrencilerin görüş ve tercihleri arasındaki istatistiksel ilişki ki kare testi ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda moda tasarımı eğitimi alan öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun teorik derslere göre uygulamalı derslerde daha fazla sorun yaşadıkları, pandemi sonrasında eğitimlerini uzaktan eğitim yoluyla tamamlamak istemedikleri gözlenmiştir.

Anahtar sözcükler: uzaktan eğitim, moda tasarımı, teorik ders, uygulamalı ders, pandemi,

ABSTRACT

In this study, which aims to determine the opinions and expectations of students who receive Fashion Design education through distance education in higher education institutions during the pandemic process, a descriptive method based on the scanning model was used. In the study, an online questionnaire developed by the researchers was applied on a sample group of 417 students from undergraduate, undergraduate and graduate students in Fashion Design programs of state and foundation universities randomly selected among the higher education institutions with fashion design programs. The research data analyzed using the SPSS 20 program were presented with frequency tables, and the statistical relationship between students' opinions and preferences was determined by the chi-square test. As a result of the research, it was observed that a significant majority of the students who received fashion design education had more problems in applied lesson than theoretical lesson, and they did not want to complete their education through distance education after the pandemic.

Keywords: Distance Learning, Fashion design, theoretical lesson, practical lesson, pandemic,

1. GİRİŞ

Eğitim, toplumları ulaştıkları nihai gelişim düzeyine taşıyan önemli bir olgudur. Bu nedenle, eğitim sistemleri toplumların kendi kültürleri, beklentileri ve ihtiyaçları doğrultusunda inşa edilmekte ve yetiştirilen nitelikli insan gücü ile toplumların iktisadi ve sosyal gelişmeleri üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bireysel olmanın ötesinde toplumsal açıdan da faydaları dikkate alındığında eğitim, çağın gerekliliklerinin yanı sıra kendi özerk yapısından da kaynaklanan sürekli devam eden bir dizi yeniliklerle şekillenmek durumundadır. Toplumsal yapıyı kuran başat kurumlardan biri olarak eğitim, yeniliğin hem öncüsü hem de yenilikten etkilenen bir yapı olma özelliği taşımaktadır (Devran ve Elitaş, 2017:214). Tarihsel süreç içerisinde eğitim sistemi bağlamında, birçok strateji, yöntem ve teknik kullanılmış; çağın, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri ve insanların değişen ihtiyaçları doğrultusunda her dönemde yeni öğrenme ortamları önemini hissettirir olmuştur (Yıldız, 2016:302). 21. yüzyılın öğrenci niteliklerini taşıyan bireylerin yetiştirilmesi gerekliliği eğitim alanında pek çok yenilikleri ve uygulamaları beraberinde getirmektedir (Sever vd., 2018:1586). Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde teknolojiyi üreten bilginin,

kendi ürettiği teknoloji aracılığıyla yaygınlaşması iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya koymakta ve yaşamın her alanında etkili olan bu ilişkinin yansımaları özellikle eğitimde oldukça fazla görülmektedir. Son yıllarda eğitimde dizayn ve teknoloji unsurlarının birleşmesiyle bilim, teknolojinin gelişmesine katkı sağlayan kaynağa dönüşerek geleneksel öğretim yapılarının bu sürece uyarlanma ihtiyacını gündeme getirmiştir (Özlü vd., 2007:69). Dijitalleşmenin her alana hızla adapte edilebilir özelliği genel olarak eğitim sistemlerinde özelde ise uygulanan yöntemlerde bariz ve yaygın olarak görülmektedir. Bu kapsamda geleneksel eğitime alternatif olarak “uzaktan eğitim”, “online eğitim”, “sanal eğitim”, “e-öğrenme”, “e-eğitim” gibi kavramlar altında, zaman ve mekân sınırlaması olmayan farklı eğitim modelleri ortaya çıkmıştır. Yaşam boyu eğitim politikaları kapsamındaki uygulamalar ve Anadolu Üniversitesinin yıllardır yürüttüğü uzaktan eğitim sistemi en belirgin örnekler olmakla birlikte, üniversitelerin bünyesinde kurulan sadece kendi öğrencilerine değil, geniş topluluklara da hizmet vermeyi amaçlayan uzaktan eğitim merkezleri ile eğitimdeki dijitalleşme uygulamaları çoğalmıştır. 2019 yılının sonlarında başlayıp tüm dünyayı etkisi altına alan ve halen devam etmekte olan Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitimin önemi daha da artarak, eğitim sisteminin yeniden şekillendirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Dünya sağlık örgütü tarafından (WHO) küresel salgın (pandemi) ilan edilmesi ile tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de alınan önlemler doğrultusunda, üniversitelerde uzaktan eğitim sistemine ilişkin alt yapıların oluşturulması sağlanarak eğitim ve öğretimin uzaktan eğitimle yapılmasına karar verilmiş, uygulanmış ve uygulamalara devam edilmektedir.

Ülkemizde yükseköğretim ve diğer eğitim kurumlarına yönelik alınan tedbirler karşısında eğitimin aksamamasına yönelik sistemin geliştirilmesi, revize edilmesi, kullanımı ve eğitimciler ve öğrencilerin bu yeni sürece uyum sağlamaları için gerekli yönlendirmeler yapılmış olmasına rağmen, uzaktan eğitim sürecinde birtakım problemler yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Uzaktan eğitim sisteminin kalitesi teknolojik alt yapı ve olanaklara erişimin sağlanmasına bağlı olmakla birlikte, süreç içinde derslerin hedeflerine ulaşmasına ve öğrenme çıktılarında etki edebilecek bazı sorunlarla karşılaşıldığı bilinmektedir. Bozkurt’un (2020:118) pandemi sırasında gözlenen olaylardan birinin uzaktan eğitim ve örgün eğitim arasındaki karşılaştırmalar olduğunu belirterek, pandemi ile gündem yaratan uzaktan eğitim sisteminin ülkemizde uygulanmaya başladığı ilk dönemlerde sıkıntılarla yüzleşmek durumunda kaldığını ve gerek maliyet gerekse bu sisteme olan yabancılığın bu sisteme alışılmasını zorlaştırdığına dikkat çekmesi bu sorunlara işaret etmektedir. Özellikle uygulamaya geçilen ilk dönemde yaşanan sorunlar ilerleyen zamanlarda çözümlenmiş olsa da programlar bazında farklılık gösteren derslerin teori ve uygulamalı içerikleri ile ilişkili olan problemlerin olduğu gözlenmektedir.

Programlarında uygulamalı derslerin ağırlıklı olduğu bölümlerde, bu derslerin hedeflerine ulaşmak için problemleri çözebilecek düzeyde bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özelliklerin kazanılmasında yüz yüze eğitimin etkili bir yöntem olduğu bilinmektedir. Uygulamalı derslerde “bilgi” boyutunun yanı sıra “bilişsel süreç” boyutunun olması ve alana özel yöntem ve tekniklerin uygulanarak öğrenilmesi yüz yüze eğitimi gerekli kılan etkenlerdir. Bu karakteristikleri nedeniyle bazı programların uzaktan eğitim sürecinde sorunlar yaşaması ve bu sorunların öğrenme çıktılarını etkilemesinin beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Bu programlardan biri olan “Moda Tasarımı”, teorik derslerin yanı sıra uygulamalı derslerin yoğun olduğu bir müfredata sahiptir. Uygulama ağırlıklı dersler alana özgü içerik, yöntem ve tekniklerin uygulanması ile çözümlenme, değerlendirme ve yaratma gibi aşamaların yer aldığı süreçleri kapsamaktadır. Bu süreçlerde; hayal etme, düşünme ve tasarlama gibi yaratıcı düşünme eylemlerinin gerçekleşebilmesi için uygun öğretme-öğrenme ortamlarının olması, sınıf ortamında akranlarla ve öğretim elemanı ile her aşamada etkileşimin sağlanması, ders hedeflerine ulaşmayı ve öğrenme çıktılarını etkileyen önemli unsurlardır. Moda tasarımı süreçlerinin temelini oluşturan “yaratıcı düşünme, bilgideki sorunları ve boşlukları görmek, görüş ve hipotez geliştirmek, özgün fikir üretmek, fikirler arasındaki ilişkiyi anlamak, düşünce parametreleri geliştirerek yeni kombinasyonlar elde etmek ve sonuç olarak, bir tasarım ve öngörü yaklaşımıdır” (Koç ve Aksoy, 2018: 12). Uzaktan eğitim sürecinde bu yaklaşımın geliştirilmesine olanak sağlayan unsurların tam olarak sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesinin eğitim öğretim açısından önemli olduğu düşüncesiyle bu çalışmada; pandemi sürecinde yüksek öğretim kurumlarında uzaktan eğitim yoluyla moda tasarımı eğitimi alan öğrencilerin derslere yönelik görüşlerinin ve beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Uzaktan eğitimle yürütülen derslerin verimliliğinin artırılmasına yönelik öğretim yöntemleri geliştirilmesine katkı sağlayabilmek açısından araştırma önem taşımaktadır.

2. UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİNİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

İlgili literatürde farklı tanımları ile karşılaşılan uzaktan eğitim, öğrenme-öğretme etkinliklerinde mesajın alıcıya/alıcılara iletişim teknolojileri ile sağlandığı bir modeldir (Yurdakul, 2005:252). Diğer bir tanımla; öğrencilerin öğrencilerden ve öğretmenlerden uzakta olmalarına karşın eş zamanlı ya da ayrı zamanlı olarak internet üzerinden iletişim kurdukları ve bilginin internet yolu ile aktarıldığı bir eğitim sistemi olarak nitelendirilebilir (Gökdaş ve Kayri, 2005:4).

Genel olarak ele alındığında, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ortamlarını sağlaması ve günümüzde yoğun iş yaşamları nedeniyle örgün eğitime devam edemeyecek bireyler için bir alternatif oluşturması uzaktan eğitimin avantajlı yanları olarak görülmektedir. Öğrencinin, uzaktan eğitim ile özellikle mesleki alanlardaki yüksek öğretimde, son gelişmelere sahip akademisyenlerden ders alma şansına sahip olabilmeleri, internet sayesinde yüksek öğretimde ders ve kütüphane malzemesinin ağda bulunması, zaman ve maliyet konusunda ekonomi sağlaması ve mekânsal farkın ortadan kalkması ile farklı bölgelerde oturan bireylere istenilen kültürel değerlerin aktarılabilmesi ise uzaktan eğitimin diğer avantajlı yönleridir (Gökçe, 2008: 7-9). Bunların yanı sıra uzaktan eğitimin, örgün eğitim sürecine kıyasla, farklı eğitim alternatifi ve bağımsızlığı sağlama, eğitimi kitleselleştirebilmenin yanı sıra bireyselleştirebilme gibi birçok konuda olumlu katkısı bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin önemli katkılarından biri de teknolojiyi eğitim hayatına adapte etmesi bakımından, kullanıcılara teknolojik bir vasıf da kazandırmasıdır. (Kaya, 2002 :19). Uzaktan eğitimin yaşam boyu bireysel ve bağımsız öğrenme olanağı sunması, geleneksel eğitime uygun olmayan bireylere hizmet vermesi ve yaş, zaman, mekân, mesafe, coğrafya gibi kısıtlar olmaksızın herkes tarafından ulaşılabilir olması nedeniyle eğitimde fırsat eşitliğini sağlaması en önemli avantajlarından biri olarak görülmekle birlikte, gerekli alt yapı eksiklikleri nedeniyle bu avantajların dezavantaja dönüşebildiği de üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Uzaktan eğitimin oldukça fazla avantajlarının yanında dezavantajlarının da olduğu tartışılan bir konudur. Uzaktan eğitimde öğrencinin hazır bulunurluk düzeyine ve dersin içeriğine uygun ders araçlarını hazırlayabilmede eğitimcilerin teknolojinin imkanlarını kullanabilme düzeyinin yeterli olmaması en önemli dezavantajlardan biri olarak gündeme gelmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin ders materyalleri ve ödev hazırlamada cevap aradığı bireysel sorulara yanıt almada yaşadığı sorunlar da diğer olumsuzluklar olarak yansıtılmaktadır. Koca vd, (2007:320), öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranış özelliklerinin, öğrenme isteklerinin, etkileşimlerinin ve nasıl algıladıklarının belirlenerek ders öğretim yöntemlerinin belirlenmesi ve etkili kullanılmasının öğrencilerin beceri kazanma düzeylerinde aktif rol oynayacağını belirtmektedirler. Uşun'un (2006:20), uzaktan eğitim sürecinin kişilere duyuşsal ve psikomotor davranışların kazandırılmasında etkili olmamasını vurgulaması da özellikle uygulamalı derslere yönelik sıkıntılara dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu durum uzaktan eğitimin dezavantajlardan biri olarak görülebilir.

Uzaktan eğitim sisteminin bir gereği olarak öğrenciler, eğitimlerini kendi kendilerine devam ettirmek zorunda olabilmekte, yalnızlık, iletişimsizlik ve etkileşim yetersizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu sorunlar dikkate alındığında uzaktan eğitim sisteminde en uygun öğrenme stillerinin tercih edilmesi gerekir (Ekici, 2003:48-49). Teknolojik gelişmelerle doğru orantılı gelişim sağlayan uzaktan eğitim sistemlerinin maliyetlerine paralel olarak üniversitelerin uzaktan eğitimden yararlanma maliyetinin de yüksek olduğu düşünüldüğünde, internet yoluyla ulaşılacak olan bu eğitimin alt ekonomik düzeydeki bireyler için fırsat eşitsizliği yaratabileceği de dezavantajlar arasında görülmektedir.

3. YÖNTEM

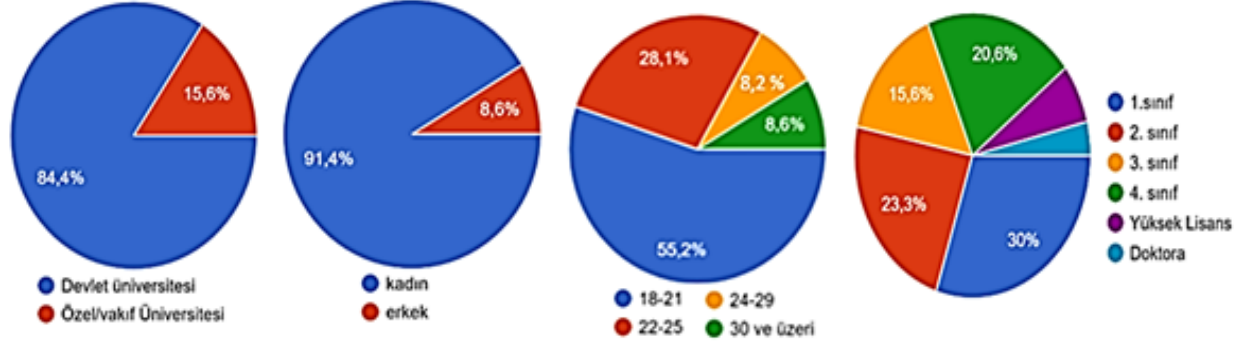
Pandemi sürecinde yüksek öğretim kurumlarında uzaktan eğitim yoluyla Moda Tasarımı eğitimi alan öğrencilerin derslere yönelik görüşlerinin ve beklentilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada; tarama modeline dayalı betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın genel amacına ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Moda Tasarımı öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı ve teorik derslerin işleyiş ve verimliliğine yönelik görüşleri nelerdir?
2. Moda Tasarımı öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı ve teorik derslerin işleyiş ve verimliliğine yönelik beklentileri nelerdir?

3.1. Evren ve Örneklem

Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin ve ön lisans, lisans ve lisansüstü programlarının moda tasarımı bölümlerinde öğrenim gören öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise moda tasarımı programları olan yüksek eğitim kurumları arasından rastlantısal olarak seçilen devlet ve vakıf üniversitelerinin ön lisans, lisans ve lisansüstü moda tasarımı programlarında öğrenim gören 417 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde Anderson'un (1990:202) farklı büyüklüklerdeki evrenler için kuramsal örneklem büyüklükleri tablosundan faydalanılmıştır. Öğrencilerin %55,2'sinin 18-21 yaş, %28,1'inin 22-25 yaş, %8,2'sinin 26-29 yaş ve %8,2'sinin 30 ve üzeri yaş grubunda oldukları Grafik 1'de görülmektedir.

Grafik 1: Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Grafik 1'e göre, %91,4'ünü kız ve %8,6'sını erkek öğrencilerin oluşturduğu örneklem grubunun %84,4'ü devlet üniversitesinde, %15,6'sı ise vakıf üniversitesinde eğitim görmektedir. Yüksek öğrenimde moda tasarımı eğitimi alan öğrencilerin çoğunlukla kız öğrencilerden oluşması ve vakıf üniversitelerinin içerisinde bu programın sınırlı sayıda olması örneklem grubuna da yansımaktadır. Lisans eğitimi alan öğrencilerin %30'u 1.sınıf, %23,3'ü 2. Sınıf, %15,6'sı 3 sınıf, %20,6'sı 4.sınıfta eğitim görmektedir. Örneklem grubunun %6,7'sini yüksek lisans ve %3,8'ini ise doktora eğitimi gören öğrenciler oluşturmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan ölçme aracının online olarak örneklem grubuna uygulanması ile elde edilmiştir. Araştırma verilerinin toplandığı ölçme aracı (anket) üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilerin demografik özelliklerine yer verilmiştir. İkinci bölümde öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine ilişkin görüşlerine, üçüncü bölümde ise uzaktan eğitim sisteminden beklentilerine yönelik, biri açık uçlu olmak üzere 48 adet likert ölçekli soru yer almaktadır. Anket uygulanmadan önce 3 uzman akademisyenin görüşüne sunulmuş ve 10 öğrenci üzerindeki pilot uygulama sonucunda gerekli düzeltmeler ve geliştirmeler yapılmıştır. Araştırmanın objektifliği açısından, pandemi sürecinde uzaktan eğitimin uygulandığı iki yarıyıl sonunda verilerin toplanmasına özen gösterilmiş ve 2020-2021 güz dönemi sonlandıktan sonra araştırma verileri toplanmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

SPSS 20 programı kullanılarak analiz edilen araştırma verileri frekans tabloları ile sunulmuş ve ilgili literatür ve çalışmalarla desteklenerek yorumlanmıştır. Öğrencilerin pandemi süreci sonrasında derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik görüşlerine göre uygulamalı ve teorik dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olup olmadığının belirlenmesi için ki-kare testi yapılmış ve sonuçlar $p < 0,5$ anlamlılık düzeyinde açıklanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Moda tasarımı eğitimi, öğrencilerin her çözümün bir parçası olmalarını sağlayacak şekilde teknoloji ve sürdürülebilirlikle birlikte çok disiplinli yöntemleri kullanarak öğrenme yaklaşımlarına olanak sağlayan bir programı kapsamaktadır. Öğrenci, bir tasarımcıda olması gereken problemi keşfeden, çözümleyen, fikir üreten ve yaratabilen özelliklere sahip olmalıdır. Eğitim sürecinde teorik ve uygulama ağırlıklı dersler ile öğrencilerin bilgi, beceri ve yaratıcılık yeteneklerini geliştirmeleri sağlanarak bu özelliklere sahip olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu nedenle, eğitim öğretimin uzaktan eğitim sistemiyle yürütüldüğü pandemi sürecinde öğrencilerin derslerin yürütülmesine yönelik görüşleri hem derslerin öğrenme çıktıları hem de eğitimin kalitesi açısından önem taşımaktadır.

Tablo 1: Öğrencilerin Uzaktan Eğitim İle Yürütülen Uygulamalı Derslere Yönelik Görüşleri

Görüşler	Seçenekler	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Uzaktan eğitim nedeniyle dersin gereklerini yerine getirmede kaynak araştırma zorunluluğu hissettiğim için uygulamalı derslere olan ilgim arttı		67	16	107	26	86	30	84	20,1	73	17,5	417	100
Uzaktan eğitim ile uygulamalı ders kayıtlarını tekrar izleme olanağı olduğu için daha kolay öğreniyorum.		150	36	106	25,4	65	16	46	11	50	12	417	100
Uzaktan eğitim ile derslerdeki uygulamaları tekniğine uygun yapabilmek için daha çok çaba sarf ediyorum.		187	45	114	27,3	64	15,3	29	7	23	6	417	100
Dersin gereği olan bazı tekniklerin uygularken ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmak zorunda olduğum için araştırma ve yaratıcılık yeteneğim gelişiyor		112	27	134	32,1	71	17	56	13,4	44	11	417	100
Derse katılmak için (hazırlık ve ulaşım) harcadığım zamanı derslerime ayırdığım için zaman sorunu yaşamıyorum		125	30	107	26	54	13	46	11	85	20,3	417	100
Uzaktan eğitim ile uygulamalı derslerde verilen ödevleri tekniğine uygun olarak rahatlıkla yapabiliyorum.		80	19,1	105	25,1	80	19,1	75	18	77	18,4	417	100
Uygulama aşamalarında ders hocasına danışmadığım için zorlanıyorum		134	32,1	83	20	79	19	71	17	50	12	417	100
Uzaktan eğitimle uygulamalı dersler için yüz yüze eğitimden daha çok zaman harcıyorum		160	38,3	104	25	70	17	52	12,4	31	7,4	417	100
Evimde uygulamalar için gerekli ortam, araç ve gereçler olmadığı için dersin gereklerini yapmakta güçlük çekiyorum.		143	34,2	80	19,1	70	17	70	17	54	13	417	100
Dikim yöntem ve tekniklerinin birebir uygulandığı görüntülü (canlı) dersler öğrenmem açısından daha etkili oluyor		68	16,3	90	22	92	22	80	19,1	87	21	417	100
Uygulanacak (cep, yaka, manşet, yırtmaç vb) yöntem ve tekniklerin işlem basamakları halinde görsellerle desteklendiği ders notları, öğrenmem açısından daha etkili oluyor		111	27	113	27	84	20,1	52	12,4	57	14	417	100
Sınıf ortamında olmadığı için uzaktan eğitim ile uygulamalı derslere konsantr olmakta zorlanıyorum.		179	43	69	17	53	13	68	16,3	48	11,5	417	100
Uygulamalı dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünüyorum.		47	11,2	41	10	74	18	56	13,4	199	48	417	100

Tablo 1'e göre; "Uzaktan eğitim nedeniyle dersin gereklerini yerine getirmemde kaynak araştırma zorunluluğu hissettiğim için uygulamalı derslere olan ilgim arttı" görüşüne, öğrencilerin %26'sı katıldıklarını ve %16'sı ise kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. İki seçeneğin toplamı ele alındığında önemli bir çoğunluk (%42) olarak görülse de tam tersi görüş bildiren ve kararsız görüşler dikkate alındığında, uzaktan eğitimin öğrencilerin uygulamalı derslere olan ilgisini artırdığını söyleyebilmenin doğru bir değerlendirme olmayacağı düşünülmektedir. Problemi keşfetme ve çözüm önerileri geliştirmenin birbirini besleyen aşamalarından oluşan tasarım sürecinin gerçekleştirilmesinde, araştırma öncelikli yapılması gereken adımlardan biridir ve süreç boyunca dinamik tutulması gerekir. Bu doğrultuda "e-öğrenme kaynak çeşitliliği ve bireyin ihtiyaçlarına uygun seçenekler sunarak bireye birçok kaynağa ulaşma ve yararlanma olanağı tanımaktadır" (Göktaş ve Kayri, 2005:7). Öğrencilerin bu avantajı kullanarak öğrenme olanaklarını artırma yaklaşımında olmamaları düşündürücüdür. Bu nedenle, araştırma ile elde edilen bilgilerin öğrencilerin konuya olan ilgilerini artırarak hayal etme, zihinde canlandırma, tasarlama gibi yaratıcılık yeteneklerini geliştirmesi beklenirken, bu sonucun beklenenle örtüşmediği görülmektedir.

Oysa, “bir tasarımcının farklı ve yaratıcı olabilmesi için ufkunu genişletmesi, çeşitli alanlara ilgi duyması ve farklı kaynaklardan faydalanması kaçınılmazdır“ (Koç ve Şoher, 2015:173).

“Uzaktan eğitim ile uygulamalı ders kayıtlarını tekrar izleme olanağı olduğu için daha kolay öğreniyorum” görüşüne öğrencilerin %36’sının kesinlikle katıldıklarını, %25,4’ünün ise katıldıklarını belirtmeleri, ders kayıtlarının tekrar izlenebilir olmasının uygulamalı derslerin öğrenme sürecinde öğrenciler için bir avantaj olduğunu göstermektedir. “Web destekli öğrenme ortamlarının derslerin öğrenme-öğretme sürecine yeni yaklaşımlar getirmekte, öğrenme-öğretme ortamının zenginleştirilmesine ve öğrenmenin pekiştirilmesine yeni olanaklar sağladığı” (Bölat vd.,2011:2) ilgili araştırmalarda vurgulanmaktadır. Geleneksel eğitim sisteminde öğrencilerin dersleri tekrar dinleme olanağının olmadığı dikkate alındığında, uzaktan eğitimin bu açıdan öğrenmeye katkı sağlayarak öğrenme çıktılarında olumlu yansımaları olacağı söylenebilir.

“Uzaktan eğitim ile derslerdeki uygulamaları tekniğine uygun yapabilmek için daha çok çaba sarf ediyorum” görüşüne öğrencilerin %45’i kesinlikle katılırken, %27,3’ü katıldıklarını belirterek, toplamda %72,3 gibi büyük bir oranla bu görüşü onaylamaktadırlar. Bu sonuç yüz yüze eğitime göre uzaktan eğitimde öğrencinin teknik çalışmalara gereğinden fazla zaman zaman harcadıklarını göstermektedir. Giysi tasarımlarının üretiminde çok farklı teknikler uygulanmakta ve yüz yüze eğitimde öğrenciler bu teknikleri öğretim elemanının rehberliğinde yaparak ve yaşayarak öğrenmektedirler. Bu nedenle, gösterip-yaptırma yöntemi ile hata yapma ve yeniden deneme olasılığı ortadan kalktığı için daha kısa sürede öğrenme gerçekleşmektedir. Öğrencilerin derslerdeki uygulamaları tekniğe uygun ve doğru yapabilmeleri için daha fazla çaba sarf etmeleri, uzaktan eğitimin yöntem ve tekniklerin öğrenilmesinde dezavantaj oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir.

“Dersin gereği olan bazı teknikleri uygularken ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmak zorunda olduğum için araştırma ve yaratıcılık yeteneğim gelişiyor” görüşüne öğrencilerin %27’si kesinlikle katıldıklarını ve %32,1’i katıldıklarını belirtmeleri, çok çaba ve zaman sarf ettikleri için dezavantaj olarak görülen bu uygulamaların, aslında yaratıcılıklarını geliştirerek avantaja dönüştüğünü göstermektedir. Bu sonuca göre, uygulamalı derslerde öğrenciler bireysel öğrenme ve çözüm üretme zorunluluğundan dolayı hem araştırmacı hem de yaratıcı yeteneklerini geliştirdiklerini söylemek mümkündür. “Derse katılmak için (hazırlık ve ulaşım) harcadığım zamanı derslerime ayırdığım için zaman sorunu yaşamıyorum” görüşüne öğrencilerin %56’sı katıldıklarını ifade ederken, kararsızlar ve katılmayanların oranları da dikkate değer bulunmaktadır. Öğrencilerin hemen hemen aynı sayılabilecek oranda ulaşım zamanı hakkında zıt görüşte olmaları, pandemi sürecinde uzun süre evde kalmaktan sıkılmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Oysa, “uzaktan eğitim uygulamaları incelendiğinde kullanılan teknolojilerin bu eğitime kattığı en temel özelliğin, öğrencilere zamandan ve mekândan bağımsızlık sağlayabilmesi olduğu bilinmektedir” (Yılmaz ve Horzum, 2005: 111).

“Uzaktan eğitim ile uygulamalı derslerde verilen ödevleri tekniğine uygun olarak rahatlıkla yapabiliyorum” sorusuna %19,1’i kesinlikle katılıyorum, %25’i ise katılıyorum yanıtı verirken, kararsız ve katılmayanların oranının toplamının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç uzaktan eğitim sürecinde uygulamalı derslerin ödevlerini yapmada öğrencilerin önemli bir bölümünün zorlandığını göstermekte ve “uzaktan eğitim ile derslerdeki uygulamaları tekniğine uygun yapabilmek için daha çok çaba sarf ediyorum” görüşündeki sonuçları da doğrulamaktadır. “Uygulama aşamalarında ders hocasına danışmadığım için zorlanıyorum” görüşüne öğrencilerin toplamda %52,1 oranında katılmaları da bu sonucu desteklemektedir. “Uzaktan eğitimle uygulamalı dersler için yüz yüze eğitimden daha çok zaman harcıyorum” görüşünün (%63,3) sonuçlarında da zaman açısından aynı durum söz konusudur ve üç görüşün sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Bu sonuçların yüz yüze eğitimde uygulamalı derslerin öğretim elemanı rehberliğinde soru-cevap ve göstererek yapma yöntemleriyle yürütülmesi nedeniyle öğrencilerin işlemlerin daha kısa sürede yapılmasına alışmış olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

“Evinde uygulamalar için gerekli ortam, araç ve gereçler olmadığı için dersin gereklerini yapmakta güçlük çekiyorum” görüşüne öğrencilerin %34’ü kesinlikle katıldıklarını %19,1’i katıldıklarını belirtmiştir. Moda tasarımı eğitiminde uygulamalı dersler birçok yöntem ve tekniğin yaparak öğrenilmesini gerektirmekte ve özel donanımlara sahip atölyelerde yürütülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin alanlarına yönelik kendilerine ait araç ve gereçleri bulunsa da ev ortamında aynı donanımı sağlayamayacakları düşünüldüğünde bu beklenen bir sonuçtur. Özellikle üretim sürecinde önemli rolü olan özel makineler ve giysilere form vermede kullanılan araçların eksikliği öğrencilerin uygulamalarında güçlük yaratabilmektedir. Önceki görüşlerinde yöntem ve teknikleri uygulamada gereğinden fazla zaman

harcadıklarını belirten öğrencilerin uygun ortam ve araç eksikliğinden dolayı daha fazla zaman harcamaları gerekecek ve öğrenme çıktıları da istenen kalitede olamayacaktır. Bu yönüyle uzaktan eğitim uygulamalı dersler için bir dezavantajlı durum yaratmaktadır.

“*Dikim yöntem ve tekniklerinin birebir uygulandığı görüntülü (canlı) dersler öğrenmem açısından daha etkili oluyor*” görüşüne öğrencilerin %38,3’ü katıldıklarını belirtirken, %22’si kararsız olmak üzere diğerleri katılmadıklarını belirtmektedir. Öğrencilerin dikkate değer oranda kararsız olmaları, uygulamalarda canlı derslerin öğrencilerin öğrenmelerinde pek etkin olmadığını düşündürmektedir. Dikim yöntem ve tekniklerinin öğretim elemanının göstererek öğrenme yöntemiyle yüz yüze eğitimle yapılmasının olumlu sonuçları moda tasarımı eğitiminde yıllardır görülmektedir. Bu nedenle görüntülü olarak gösterilse de öğrencilerin dikim işlemleri için olumsuz görüş bildirmeleri beklenen bir sonuçtur. Özellikle alana özgü yöntem ve teknikleri ilk uygulayarak öğrenecek olan 1. ve 2. Sınıf öğrencileri için bu daha da önem taşımaktadır.

“*Uygulanacak (cep, yaka, manşet, yırtmaç vb) yöntem ve tekniklerin işlem basamakları halinde görsellerle desteklendiği ders notları, öğrenmem açısından daha etkili oluyor*” görüşüne öğrencilerin toplamda %54’ünün katıldığı görülmektedir. Ancak bu görüşe katılmayanların oranı da azımsanmayacak boyuttadır. “*Sınıf ortamında olmadığı için uzaktan eğitim ile uygulamalı derslere konsantre olmakta zorlanıyorum*” görüşüne ise öğrencilerin toplamda %60’ı katıldıklarını belirtirken %27,8’i katılmadıklarını ve %13’ü kararsız olduklarını belirtmiştir. Öğrenci görüşlerine göre sosyal etkileşimin öğrenmeyi desteklediği ve uzaktan eğitimde sanal sınıf uygulaması gerçek bir sınıf ortamı kadar etkili olmadığı görülmektedir. “*Uygulamalı dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünüyorum*” görüşüne öğrencilerin toplamda %82’sinin katılmadığını belirtmeleri, uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesinin üzerinde tartışılması gereken bir konu olduğunu gösteren önemli bir sonuçtur.

Tablo 1’deki uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik öğrenci görüşleri genel olarak değerlendirildiğinde; öğrencilerin evlerinde atölye ortamını sağlayamadıkları ve dersin gereği olan uygulamaları yaparken öğretim elemanına danışma imkânı olmadığı için yüz yüze eğitimde olduğundan daha çok zaman ve çaba harcadıklarını belirttikleri gözlenmiştir. Bunun yanı sıra, dikim yöntem ve tekniklerinin öğrenilmesinde canlı derslerden daha çok işlem basamaklarıyla oluşturulan ders notlarının öğrenmelerinde daha etkin olduğu, verilen teknik ve yöntem uygulamalı ödevleri yapmakta zorluk çektikleri belirtilmiştir. Dersin gereği olan uygulamalara çözüm geliştirmek için araştırma yapmak zorunluluğunun yaratıcılıklarını geliştirmelerine katkı sağlaması bir avantaj olarak görülmesine rağmen, öğrencilerin sınıf ortamında olmadıkları için derse konsantre olmakta zorlandıklarını ve büyük bir oranla uygulamalı dersler için yüz yüze eğitim yapılması görüşünde olduklarını belirtmeleri, moda tasarımı eğitiminde uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesinin öğrencilerin öğrenmeleri açısından dezavantaj oluşturduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 2: Öğrencilerin Uzaktan Eğitim İle Yürütülen Teorik Derslere Yönelik Görüşleri

Görüşler	Seçenekler		Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Uzaktan eğitim nedeniyle konuları daha iyi anlamam için kaynak araştırma zorunluluğu hissettiğimden teorik derslere olan ilgim arttı	98	23,5	115	28	96	23	51	12,2	57	14	417	100		
Uzaktan eğitim ile teorik ders kayıtlarını tekrar izleme olanağı olduğu için daha kolay öğreniyorum.	159	38,1	148	35,4	42	10	31	7,4	37	9	417	100		
Uzaktan eğitim ile teorik ders konularını anlayabilmek için daha çok çaba sarf ediyorum.	110	26,3	133	32	85	20,3	55	13,1	34	8,1	417	100		
Teorik derslerde anlamadığım konuları araştırdığım için yeni kaynaklar keşfetme ve araştırma yeteneğim gelişti.	126	30,2	151	36,2	63	15,1	41	10	36	9	417	100		
Uzaktan eğitimde ders notları paylaşıldığı için konuları öğrenmem daha kolaylaşıyor	156	34,4	132	32	58	14	39	9,3	32	8	417	100		
Derse katılmak için (hazırlık, ulaşım vb.) harcadığım zamanı derslerime ayırdığım için diğer derslerim için zaman sorunu yaşamıyorum.	134	32,1	122	29,2	52	12,4	54	13	55	13,1	417	100		

Konu tekrarı ve ödev hazırlamada ders hocasına danışmadığım için zorlanıyorum	105	25,1	87	21	96	24	67	16	62	15	417	100
Uzaktan eğitimle teorik dersler için yüz yüze eğitimden daha çok zaman harcıyorum	112	27	82	20	98	24	60	14,3	65	16	417	100
Sınıf ortamında olmadığı için uzaktan eğitim ile teorik derslere konsantre olmakta zorlanıyorum.	146	35	84	20,1	57	14	55	13,1	75	18	417	100
Uzaktan eğitimin, teorik derslerde arkadaşlarım ve ders hocamla etkileşimim sonucu geliştirebileceğim yorum, görüş ve gözlemlerim açısından olumsuz olduğunu düşünüyorum	135	32,3	91	22	84	20,1	54	13	53	13	417	100
Uzaktan eğitim teorik derslerde alanımla ilgili etkin öğrenimimi kısıtlıyor.	126	30,2	94	22,5	68	16,3	68	16,3	61	15	417	100
Teorik dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünüyorum	107	26	78	19	72	17,2	63	15,1	97	23,2	417	100
Evimde teorik dersleri rahatlıkla dinleyebileceğim uygun fiziksel ortam olmadığı için uzaktan eğitimle yeterli öğrenme sağlayamıyorum	98	23,5	76	18,2	62	15	78	19	103	25	417	100
İnternet altyapısından kaynaklanan kopukluklar nedeniyle derse konsantre olmak ve dersi anlamakta güçlük yaşıyorum	132	32	101	24,2	59	14,1	59	14,1	66	16	417	100

Tablo 2'deki teorik derslere yönelik veriler incelendiğinde; “Uzaktan eğitim nedeniyle konuları daha iyi anlamam için kaynak araştırma zorunluluğu hissettiğimden teorik derslere olan ilgim arttı” görüşüne öğrencilerin %28’i katılıyor yanıtını verirken, %23,5’i kesinlikle katılıyor yanıtını verdiği görülmektedir. Görüşe katılanların toplam oranının (%51,5), aynı görüşe uygulamalı dersler için katılımdan (%42) daha fazla olması, uzaktan eğitimin öğrenme üzerindeki etkisinin teorik ve uygulamalı dersler için farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuca göre, uzaktan eğitim ile yürütülen teorik derslerde öğrencilerin konuları daha iyi anlayabilmeleri için kaynak araştırmaya yönlendirilmesi ve bu kaynakların öğretim elemanı desteği gerektirmeyen, okuyarak anlayabilecekleri kaynaklar olmasının derslere olan ilgilerini artırdığı söylenebilir. Bu durum öğrencilerin öğrenmeleri açısından teorik derslerde uzaktan eğitimin avantajı olarak görülmektedir. Bölat ve arkadaşlarının (2013:42), uzaktan eğitimde internetin öğrencilere, sınıf ortamında daha geleneksel araçlardan daha esnek bilgi oluşturma ve iş birliği geliştirme araçları sağladığını belirterek, bilgi çağında yaşayan, öğrenen ve başaran bireyler olarak teknolojiyi etkin bir şekilde kullanabilmek hem öğrenciler hem de öğretmenler için gerekli hale geldiğine dikkat çekmeleri öğrencilerin görüşlerini destekler niteliktedir.

“Uzaktan eğitim ile teorik ders kayıtlarını tekrar izleme olanağı olduğu için daha kolay öğreniyorum” görüşüne öğrencilerin %38,1’i kesinlikle katıldıklarını %35,4’ü katıldıklarını belirtmeleri büyük bir çoğunlukla ders kayıtlarını izleyebilmenin dersi öğrenmeleri üzerinde önemli etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Uygulamalı dersler için de benzer sonuca ulaşıldığı düşünüldüğünde, yüz yüze eğitimde mümkün olmayan bu olanağın hem teorik hem de uygulamalı dersler için uzaktan eğitimin bir avantajı olarak görülmesi doğru bir tespit olacaktır.

“Uzaktan eğitim ile teorik ders konularını anlayabilmek için daha çok çaba sarf ediyorum” görüşüne öğrencilerin, %32’si katıldıklarını ve %26,3’ü kesinlikle katıldıklarını belirtmektedir. Öğrencilerin dersi daha iyi anlayabilmeleri için kaynak araştırmaya harcadıkları zaman dikkate alındığında bu beklenen bir sonuçtur. Uygulamalı derslerde de benzer sonuca ulaşıldığı düşünüldüğünde, her iki ders grubu için uzaktan eğitimin öğrencileri kaynak araştırmaya yönlendirmesi öğrenme açısından bir avantaj olarak görülürken, öğrenci açısından zaman kaybı olarak algılanabilmekte ve dezavantaj olarak görülebilmektedir. Çünkü, yüz yüze eğitimde ders saatinde öğretim elemanına sorarak kolayca yanıt alabildiği soruları kendinin araştırarak bulmaya çalışması derse daha fazla zaman ayırmasına neden olduğu için öğrenciyi zorlamaktadır. Ancak, “teorik derslerde anlamadığım konuları araştırdığım için yeni kaynaklar keşfetme ve araştırma yeteneğim gelişti” görüşüne öğrencilerin %36,2’i katıldığını, %30,2’si kesinlikle katıldığını belirterek, fazla zaman kaybı olarak gördükleri araştırmanın yeteneklerini geliştiğinin farkında olmaları olumlu bir sonuç olarak görülmektedir. Oysa, “araştırmaya dayalı öğrenme problemlerin ya da soruların sorulduğu, öğrencilerin ders süresince profesyonel literatür veya ders kitapları ve diğer kaynaklar ile bunları çözmeye çalıştığı bir süreçtir” (Wood,2003:113). Moda tasarımının da problem çözme odaklı araştırmaya dayalı bir süreç olduğu dikkate alındığında, uzaktan eğitimde geliştirilen araştırma yeteneğinin, öğrencilerin öğrenme çıktılarında olumlu yansımaları olacak bir avantaj olduğunu söylemek mümkündür.

“Uzaktan eğitimde ders notları paylaşıldığı için konuları öğrenmem daha kolaylaşıyor” görüşüne öğrencilerin %34,4’ü kesinlikle katıldığını, %32’si de katıldığını belirtmeleri, uzaktan eğitimde öğretim

elemanı dersi canlı olarak anlatsa bile notların tekrar okunabilir olmasının öğrenmelerinde etkili olduğu anlamını taşımaktadır. Özer'in (1990:585), basılı gereçlerin uzaktan eğitim programlarında en çok kullanılan öğretim ortamı olduğunu, bunu yüz yüze öğretim etkinlikleri ile ses bantları izlediğini belirtmesi bu yorumu desteklemektedir. Bu nedenle ders notlarının paylaşılması öğrenme açısından öğrencilere avantaj sağlamaktadır. *“Derse katılmak için (hazırlık, ulaşım vb.) harcadığım zamanı derslerime ayırdığım için diğer derslerim için zaman sorunu yaşamıyorum”* görüşüne öğrencilerin %32,1'i kesinlikle katıldığını %29,2'si katıldığını belirterek toplamda %61,3 oranında olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Özellikle büyük şehirlerdeki ulaşım ve öğrencilerin dışarı çıkmak için hazırlık sürelerinin görüşler üzerinde etkili olması kaçınılmazdır. Uygulamalı derslerde de bu oranın %56 olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin zaman açısından uzaktan eğitimin kendilerine avantaj sağladığını düşündükleri söylenebilir. *“Konu tekrarı ve ödev hazırlamada ders hocasına danışmadığım için zorlanıyorum”* görüşüne ise öğrencilerin %25,1'inin kesinlikle katıldığını, %21'inin katıldığını belirtmiş olması uygulamalı derslerdeki oranla örtüşmektedir. Yüz yüze eğitimde öğrencilerin ders içinde olduğu gibi ders saatleri dışında da öğretim elemanı ile iletişim kurabiliyor olmaları öğrencilerin sorularına daha kolay yanıt bulabilmelerini sağladığı için bu konuda zorlanmaları ve dejavantaj olarak görmeleri doğal bir sonuçtur. *“Uzaktan eğitimle teorik dersler için yüz yüze eğitimden daha çok zaman harcıyorum”* görüşüne öğrencilerin %27'si kesinlikle katılırken, %20'si katıldıklarını belirtirken, %24'ü kararsız olmak üzere diğerleri katılmamıştır. Bu durum öğrencilerin önemli bir çoğunluğunun teorik dersleri öğrenmek için harcadıkları sürelerde iki eğitim sistemi arasında fark olduğunu düşünmedikleri anlamını taşımaktadır. Tablo 1'deki sonuçlar dikkate alındığında uzaktan eğitimde öğrencilerin teorik derslere nazaran uygulamalı derslere yüz yüze eğitimde harcadıkları süreden daha çok zaman ayırdıkları söylenebilir.

“Sınıf ortamında olmadığı için uzaktan eğitim ile teorik derslere konsantre olmakta zorlanıyorum” görüşüne öğrencilerin %35'i kesinlikle katıldığını, %20,1'inin ise katıldığını belirtmeleri, uygulamalı derslerin sonuçlarıyla örtüşmekle birlikte öğrencilerin derslere yoğunlaşmada sorun yaşadıklarını göstermektedir. Özer'in (1990) uzaktan eğitimde öğrencilerin, sistemin niteliğinden kaynaklanan sorunlara dayalı gerek öğretimle ve gerekse öğretim dışı konularla ilgili gereksinimleri olduğunu belirterek, bu gereksinimlerin büyük ölçüde, bilgi edinme ve ilişki kurma nitelikli olarak ortaya çıktığını vurgulaması, bu sonucu desteklemektedir. Ayrıca bu gereksinimlerin karşılanabilmesi için öğrencilere sunulacak destek hizmetleri ile güdülenme düzeylerinin yükseltilebileceği, uzaklığın ve yalnızlığın oluşturduğu kimi engellerin giderilebileceğine dikkat çekilmesi, öğrencilerin *“uzaktan eğitimin, teorik derslerde arkadaşlarım ve ders hocamla etkileşimim sonucu geliştirebileceğim yorum, görüş ve gözlemlerim açısından olumsuz olduğunu düşünüyorum”* görüşüne verdikleri yanıtları da desteklemektedir. Bu görüşe öğrencilerin %32,3'ü kesinlikle %22'si ise katıldıklarını belirtmeleri, uzaktan eğitimde iletişim eksikliğinin öğrenmelerine olumsuz yansımaları olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin *“uzaktan eğitim teorik derslerde alanımla ilgili etkin öğrenimimi kısıtlıyor”* görüşüne toplamda %52,7 oranında katılmalarının da söz konusu gereksinimlerle ilişkili olduğu düşünülebilir. *“Evimde teorik dersleri rahatlıkla dinleyebileceğim uygun fiziksel ortam olmadığı için uzaktan eğitimle yeterli öğrenme sağlayamıyorum”* görüşüne öğrencilerin toplamda %41,7'si katılırken, %15'i kararsız olmak üzere önemli bir çoğunluğu katılmamıştır. Uygulamalı derslerde de benzer sonuca ulaşılmıştır. Ancak teorik derslerin özel donanımlı bir ortam gerektirmediği halde öğrencilerin ev ortamında ders görmekten mutlu olmamalarının da fiziksel ortamdaki çok bahsedilen gereksinimlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Öğrencilerin toplamda %56,2'sinin *“İnternet altyapısından kaynaklanan kopukluklar nedeniyle derse konsantre olmak ve dersi anlamakta güçlük yaşıyorum”* görüşüne katılmaları uzaktan eğitimde altyapısal eksikliklerin öğrenme kalitesi ve çıktıları üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. *“Teorik dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünüyorum”* görüşüne öğrencilerin %26'sının kesinlikle katıldığını, %19'unun ise katıldıklarını belirtmeleri, çoğunluğun uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünmediği anlamına gelmektedir. Uygulamalı derslerdeki sonuçlarla örtüşen bu durum, moda tasarımı öğrencilerinin her iki grup derslerde yüz yüze eğitimin daha etkili olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 2'deki sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; uzaktan eğitim ile yürütülmekte olan teorik derslerde öğrencilerin dersleri daha iyi anlayabilmek için araştırma yapmak ihtiyacı duydukları, bunun için fazla zaman harcamak zorunda kaldıkları, fakat bu sayede derslere olan ilgilerinin ve araştırma yeteneklerinin geliştiğini belirttikleri gözlenmiştir. Sınıf ortamı olmamasından kaynaklanan iletişim eksikliği, öğretim elemanına kısıtlı erişim, alt yapısal ve fiziksel sorunlar nedeniyle teorik derslere konsantre olmak ve etkin öğrenmenin sağlanması konusunda öğrencilerin çoğunluğunun sorun yaşadıkları

söylenbilir. Ayrıca öğrencilerin uygulamalı derslerde olduğu gibi teorik derslerde de yüz yüze eğitimden daha çok çaba ve zaman harcadıkları ve öğrenmeleri açısından uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olmadığı görüşünde yoğunlaştıkları belirlenmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Uzaktan Eğitim İle Yürütülen Uygulamalı ve Teorik Derslere Yönelik Beklentileri

Görüşler	Seçenekler				Toplam	
	Evet		Hayır		f	%
	f	%	f	%	f	%
Teorik ve uygulamalı derslerin ders notları içerik bakımından daha açıklayıcı ve kapsamlı olmalıdır	377	90,4	40	10	417	100
Online teorik ve uygulamalı derslerde öğrencilerin sadece dinleyici olarak değil, ders içi iletişimlerinin sağlanarak sınıf ortamı oluşturulmalıdır	323	77,4	94	22,5	417	100
Dersi daha iyi anlamak için öğrenciler teorik ve uygulamalı ders kayıtlarına istedikleri zaman ulaşabilmelidir	405	97,1	12	3	417	100
Teorik ve uygulamalı dersler programda belirtilen gün ve saatte yapılmalı, ders saati ve günü sürekli değişiklik göstermemelidir.	373	89,4	44	11	417	100
Uygulamalı dersler sadece ders notu paylaşımıyla değil, online canlı ders olarak yürütülmeli ve ders notlarıyla desteklenmelidir	369	88,4	48	12	417	100
Uygulamalı derslerde uygulanan teknikler, işlem basamakları halinde çizim veya görsellerle anlatılmalıdır	404	97	13	3,1	417	100
Uygulamalı derslerde uygulanan teknikler öğretim elemanı tarafından ekran karşısında yapılarak veya önceden hazırlanmış videolarla gösterilmelidir	387	93	30	7,1	417	100
Uygulamalı derslere yönelik online sınavlarda istenen ödevlerin açık, net ve anlaşılır yönergeleri olmalıdır	405	97,1	12	3	417	100
Uygulamalı derslerin online sınavlarında istenen ödevlerin hazırlanması için sınav duyurusu zamanında yapılmalı ve sınav için yeterli süre verilmelidir	405	97,1	12	3	417	100
Uygulamalı sınavların değerlendirilmesinde pandemi sürecinde öğrencilerin evdeki çalışma olanakları dikkate alınmalıdır	404	97	13	3,1	417	100
Uygulamalı sınavların değerlendirilmesinde pandemi sürecinde öğrencilerin uygun malzemeye ulaşabilme olanakları dikkate alınmalıdır	405	97,1	12	3	417	100
Uygulama süreçlerinde yaşadıkları sorunların çözümü için öğrenciler ders saati dışında öğretim elemanı ile iletişim kurabilmelidir	405	97,1	12	3	417	100
Teorik derslerde öğretim elemanlarının ders anlatımları daha net ve anlaşılır olmalıdır	395	95	22	5,2	417	100
Teorik derslerde öğretim elemanı, öğrencinin derse katılımını sağlayacak yöntemler kullanılmalıdır	372	89,2	45	11	417	100
Teorik derslere yönelik online sınavlar süre ve alt yapı açısından yeterli olmalıdır	403	97	14	3,3	417	100
Öğretim elemanı online teorik derslerin ders sürelerini daha uzun tutarak daha etkin kullanılmalıdır	217	52	200	48	417	100
Birinci sınıfların dersleri ek derslerle takviye edilmelidir	265	63,5	152	36,4	417	100
Uzaktan eğitimde alan derslerine yönelik yeni öğretim metodlarının geliştirilmelidir	388	93	29	7	417	100

Tablo 3'e göre, öğrencilerin beklentileri puanlarına göre sınıflandığında %97,1 oranla beş beklentinin belirtildiği görülmektedir. Bu beklentiler:

- ✓ Dersi daha iyi anlamak için öğrenciler teorik ve uygulamalı ders kayıtlarına istedikleri zaman ulaşabilmelidir
- ✓ Uygulamalı derslere yönelik online sınavlarda istenen ödevlerin açık, net ve anlaşılır yönergeleri olmalıdır
- ✓ Uygulamalı derslerin online sınavlarında istenen ödevlerin hazırlanması için sınav duyurusu zamanında yapılmalı ve sınav için yeterli süre verilmelidir
- ✓ Uygulamalı sınavların değerlendirilmesinde pandemi sürecinde öğrencilerin uygun malzemeye ulaşabilme olanakları dikkate alınmalıdır
- ✓ Uygulama süreçlerinde yaşadıkları sorunların çözümü için öğrenciler ders saati dışında öğretim elemanı ile iletişim kurabilmelidir

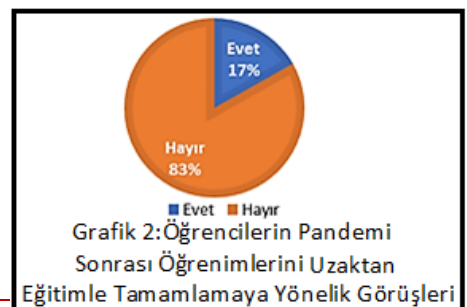
Ayrıca, %97 oranıyla “uygulamalı derslerde uygulanan teknikler, işlem basamakları halinde çizim veya görsellerle anlatılmalıdır” ve “teorik derslere yönelik online sınavlar süre ve alt yapı açısından yeterli

olmalıdır” beklentileri de öncelikli olarak düşünülmektedir. Öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik beklentilerinin bu süreçte yaşadıkları sorunlar doğrultusunda ortaya çıktığı düşünüldüğünde; iki ders için ders kayıtlarının öğrenciyle paylaşılması ve sınav süreleri dışında, beklentilerde uygulamalı derslerde yaşanan sorunların ağırlıklı olduğu ve bu sorunların giderilmesinin öncelikli beklentiler olarak belirtildiği söylenebilir. Öğrencilerin %95’i *“teorik derslerde öğretim elemanlarının ders anlatımları daha net ve anlaşılır olmalıdır”*, %93’ü *“uygulamalı derslerde uygulanan teknikler öğretim elemanı tarafından ekran karşısında yapılarak veya önceden hazırlanmış videolarla gösterilmelidir”* ve *“uzaktan eğitimde alan derslerine yönelik yeni öğretim metotlarının geliştirilmelidir”* ve %90,4’ü *“teorik ve uygulamalı derslerin ders notları içerik bakımından daha açıklayıcı ve kapsamlı olmalıdır görüşleri ise ikinci öncelikli beklentileri olarak görülmektedir. Öğrencilerin %89,4 oranında “teorik ve uygulamalı dersler programda belirtilen gün ve saatte yapılmalı, ders saati ve günü sürekli değişiklik göstermemelidir”, %89,2 oranıyla “teorik derslerde öğretim elemanı, öğrencinin derse katılımını sağlayacak yöntemler kullanılmalıdır” ve %88,4 “uygulamalı dersler sadece ders notu paylaşımıyla değil, online canlı ders olarak yürütülmeli ve ders notlarıyla desteklenmelidir” beklentileri üçüncü sırada yer alan beklentilerdir. Özlü ve arkadaşları (2007:70), mesleğe yönelik nitelikli insan yetiştirmek için düzenlenecek eğitim öğretim faaliyetlerinde teknolojik gelişmelerden faydalanmanın öğretmenin verdiği eğitimin etkili olması için kaçınılmaz olduğunu belirtmektedirler. Ayrıca Hülsmann’ın (2000:8), uzaktan eğitimde yönetim süreçlerinin yapılandırılmasının stratejik öneme sahip olduğunu belirterek, gelişen ve değişen bilgi ve iletişim teknolojileri karşısında uygun teknolojilerin seçilmesinin yaşamsal bir konu olduğunu vurgulaması öğrencilerin beklentilerini desteklemektedir. Öğrencilerin %77,4 oranla *“online teorik ve uygulamalı derslerde öğrencilerin sadece dinleyici olarak değil, ders içi iletişimlerinin sağlanarak sınıf ortamı oluşturulmalıdır”* ve %63,5 oranla *“birinci sınıfların dersleri ek derslerle takviye edilmelidir”* beklentilerinin de dördüncü sırada olduğunu söylemek mümkündür.*

Tablo üç sonuçlarına göre öğrencilerin uzaktan eğitimden beklentilerinin derslerin yürütülmesi ve sınavlar olarak iki grupta ele alınabileceği görülmektedir. Uygulamalı derslerin yürütülmesinde, uygulanan tekniklerin işlem basamakları halinde çizim veya görsellerle anlatılması veya ekran karşısında yapılarak/önceden hazırlanmış videolarla gösterilmesinin yanında ders notlarıyla desteklenmesinin öğrencilerin önemli beklentileri olduğu belirlenmiştir. Teorik derslerin yürütülmesinde ise öğretim elemanlarının ders anlatımları daha net ve anlaşılır olması ve öğrencinin derse katılımını sağlayacak yöntemler kullanılması beklentileri yer almaktadır. Bunun yanı sıra uygulamalı ve teorik derslerin yürütülmesinde öğrencilerin ortak olan beklentilerinin sırasıyla; *“ders kayıtlarına istedikleri zaman ulaşabilmeli”*, *“ders notları içerik bakımından daha açıklayıcı ve kapsamlı olmalı”*, *“dersler programda belirtilen gün ve saatte yapılmalı”*, *“öğrencilerin sadece dinleyici olarak değil, ders içi iletişimlerinin sağlanarak sınıf ortamı oluşturulmalı”* ve *“birinci sınıfların dersleri ek derslerle takviye edilmeli”* olduğu belirlenmiştir. Sınavlara yönelik beklentilerde; uygulamalı derslerin sınavlarında istenen ödevlerin hazırlanması için sınav duyurusunun zamanında yapılması ve sınav için yeterli süre verilmesinin yanı sıra değerlendirmede pandemi sürecinde uygun malzemeye ulaşabilme olanaklarının dikkate alınmasının önemli olduğu görülmüştür. Teorik sınavlarda ise online sınavların süre ve alt yapı açısından yeterli olması öğrencilerin önemli beklentisidir.

Pandemi süreci bittiğinde de eğitiminizi uzaktan eğitimle tamamlamak ister misiniz? açık uçlu sorusuna öğrencilerin %83’ü hayır, %17’si evet yanıtı vermiş ve evet yanıtı vermelerinin nedenini bir cümle ile açıklamışlardır. Aynı düşünceyi belirten ifadeler elendiğinde, zaman, ekonomi ve çalışma rahatlığına dikkat çeken aşağıdaki yanıtlar ortaya çıkmıştır.

- Hem çalışıp hem okuduğum için uzaktan eğitim avantaj sağlıyor.
- Dersleri kaçırdığımda tekrar ders kaydından izleme avantajı sağlıyor.
- Ailemin yanında eğitimime devam edebilme avantajı sağlıyor.
- Hem pratik hem de ekonomik olarak avantajlı buluyorum.
- Sağlık açısından güvenilir eğitim sağlıyor.
- Hem zamandan hem de yoldan tasarruf sağlıyor.
- Maddi açıdan daha ekonomik buluyorum

- Dersleri kayıtlardan izleyerek geri kalmıyorum.
- Evde daha rahat çalışma imkânı sunuyor.
- Daha çok verim alıyorum derslere olan konsantrem arttı.
- Sınavlara daha kolay hazırlanıyorum.
- Doktora ve yüksek lisans derslerine uygun bir sistem.
- Teorik derslerde uzaktan eğitime devam etmek isterim.

Yukarıdaki cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin pandemi süreci sonrasında eğitimlerini uzaktan eğitim yoluyla sürdürmeyi isteme nedenlerini uzaktan eğitimin avantajları olarak gördüklerini söylemek mümkündür.

Tablo 4: Öğrencilerin Sınıflarına Göre Pandemi Süreci Sonrasında Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesine Yönelik Görüşleri Ki-Kare Testi

Seçenekler	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf		4. sınıf		Yüksek L.		Doktora		Toplam		(*p< 0,5) P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Pandemi süreci sonrasında dersler uzaktan eğitimle yürütülmelidir															,000*
Evet	18	22,5	11	13,8	19	23,8	13	16,3	11	13,8	8	10	80	100	
Hayır	107	31,8	87	25,8	45	13,4	73	21,7	17	5	8	10	337	100	

Tablo 4'e göre; tüm öğrenci gruplarının içinde %23,8 oranıyla üçüncü sınıf öğrencilerinin pandemi süreci sonrasında derslerinin uzaktan eğitimle yürütülmesini istedikleri görülmektedir. %31,8 oranıyla birinci sınıf öğrencilerinin en yüksek oranda hayır yanıtında bulunmaları dikkat çekicidir. Bu durumun lisans eğitimine yeni başlayan öğrencilerin önceki eğitim yaşamlarından çok farklı olarak hayal ettikleri üniversite ortamından uzak olmaları ve alana yönelik hazır bulunurluklarının yeterli olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bilindiği üzere lisans eğitiminin ilk haftalarında birinci sınıf öğrencileri oryantasyon programı kapsamında üniversite ve programların yapısı ve çevresel farkındalık konularında bilgilendirilmektedirler. Böylece öğrencilerin yeni eğitim-öğretim sürecine uyum sağlaması kolaylaştırılır. Üçüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerinin aksine pandemi sonrasında uzaktan eğitime evet yanıtı vermeleri ise alana özgü alt yapılarının olması nedeniyle bireysel olarak öğretim elemanı danışmanlığında eğitimi yürütebilmekte daha az sorun yaşamadıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Lisansüstü öğrencilerinin yaklaşık yarısı pandemi sonrası uzaktan eğitime evet yanıtı verirken diğer yarısı hayır yanıtı vermiştir. Öğrencilerin sınıflarına göre pandemi süreci sonrasında derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki [p=,000] olduğu Ki-kare testi sonuçlarında görülmektedir.

Tablo 5: Öğrencilerin Pandemi Süreci Sonrasında Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesine Yönelik Görüşlerine Göre Uygulamalı ve Teorik Dersler İçin Uzaktan Eğitimin Yüz Yüze Eğitimden Daha Etkili Olduğunu Düşünme Durumları Ki-Kare Testi

Seçenekler	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Toplam		(*p< 0,5) P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Pandemi süreci sonrasında uygulamalı dersler uzaktan eğitimle yürütülmelidir													,000*
Evet	16	20	14	17,5	21	26,3	13	16,3	16	20	80	100	
Hayır	31	9,2	27	8	53	15,7	43	12,8	183	54,3	337	100	
Pandemi süreci sonrasında teorik dersler uzaktan eğitimle yürütülmelidir													,000*
Evet	39	48,8	19	23,8	8	10	2	2,5	12	15	80	100	
Hayır	68	20,2	59	17,5	64	19	61	18,1	85	25,2	337	68	

Tablo 5 incelendiğinde, “uygulamalı dersler için uzaktan eğitim yüz yüze eğitimden etkilidir” görüşüne kararsız kalan öğrencilerin, “pandemi süreci sonrasında uygulamalı dersler uzaktan eğitimle

yürütülmelidir” görüşünde %26,3 oranıyla yine kararsız kaldıkları görülmektedir. Bununla birlikte *“uygulamalı dersler için uzaktan eğitim yüz yüze eğitimden etkilidir”* görüşüne kesinlikle katılmayan öğrencilerin pandemi süreci sonrasında uygulamalı derslere uzaktan eğitimle devam etmek istemedikleri ve %54,3 oranında hayır yanıtını verdikleri tespit edilmiştir. Eygü ve Karaman (2013:42), uzaktan eğitimin bilişsel alandaki davranışların kazandırılmasında etkili olmasına rağmen, duyuşsal ve psiko-motor davranışların kazandırılmasında ve uygulamaya dönük disiplinlerde (derslerde) etkili olmadığını belirtmeleri, uygulamalı derslere verilen yanıtları desteklemektedir. Yüz yüze eğitimde uygulamalı derslerin sözlü anlatımın yanı sıra gösterip-yaptırma tekniği ile uygulanan birçok işlem basamağından oluştuğu ve öğrencinin işlemleri yönlendirmelerle eş zamanlı yaparak öğrenmesi sağlandığı için uzaktan eğitimde sorun yaşanabilmektedir. Bu nedenle, öğrencilerin uzaktan eğitim ile uygulamalı derslerden beledikleri öğrenme ortamı ve verimi alamadıklarını düşünerek, pandemi sonrasında uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesini tercih etmedikleri söylenebilir. Teorik dersler için belirtilen görüşlerin farklı olması da bu söylemi desteklemektedir.

Teorik derslerde *“uzaktan eğitim yüz yüze eğitimden daha etkilidir”* görüşüne kesinlikle katıldığını belirten öğrencilerin %48,8’inin pandemi süreci sonrasında da teorik derslere uzaktan devam etmek istedikleri Tablo 5’te görülmektedir. Buna karşılık bu görüşe kesinlikle katılmayan öğrencilerin %25,2’sinin pandemi sonrasında teorik derslere uzaktan eğitimle devam etmek istemedikleri belirlenmiştir. Kahraman (2020:53) *“COVID-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi”* konulu araştırmasının sonuçları doğrultusunda uzaktan eğitim sisteminin teorik dersler için kullanışlı ve yeterli olduğunu belirtmesi bu sonuçlarla örtüşmektedir. Öğrencilerin pandemi süreci sonrasında derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik görüşlerine göre uygulamalı ve teorik dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olduğu [p=,000] Ki-kare testi sonuçlarında görülmektedir. Tablo 5’teki öğrencilerin görüşleriyle pandemi sonrası uzaktan eğitim tercihlerinin birbirini destekleyen sonuçları da bu ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Pandemi sürecinde yüksek öğretim kurumlarında uzaktan eğitim yoluyla Moda Tasarımı eğitimi alan öğrencilerin derslere yönelik görüşlerinin ve beledentilerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada genel olarak öğrencilerin teorik derslere göre uygulamalı derslerde daha fazla sorun yaşadıkları gözlenmiştir. Öğrencilerin uzaktan eğitimde uygulamalı ve teorik dersler bazında görüş ve beledentilerine yönelik aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Uygulamalı derslerde:

- ✓ Öğrencilerin evlerinde atölye ortamını sağlayamadıkları ve dersin gereği olan uygulamaları yaparken öğretim elemanına danışma imkânı olmadığı için yüz yüze eğitimde olduğundan daha çok zaman ve çaba harcadıkları,
- ✓ Dikim yöntem ve tekniklerinin öğrenilmesinde canlı derslerden daha çok işlem basamaklarıyla oluşturulan ders notlarının öğrenmelerinde daha etkin olduğu,
- ✓ Verilen teknik ve yöntem uygulamalı ödevleri yapmakta zorluk çektikleri,
- ✓ Dersin gereği olan uygulamalara çözüm geliştirmek için araştırma yapmak zorunluluğunun yaratıcılıklarını geliştirmelerine katkı sağlaması bir avantaj olarak görülmesine rağmen, öğrencilerin sınıf ortamında olmadıkları için derse konsantre olmakta zorlandıkları,
- ✓ Önemli bir çoğunlukla uygulamalı dersler için yüz yüze eğitim yapılması görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Teorik derslerde:

- ✓ Öğrencilerin dersleri daha iyi anlayabilmek için araştırma yapmak ihtiyacı duydukları, bunun için fazla zaman harcamak zorunda kaldıkları, fakat bu sayede derslere olan ilgilerinin ve araştırma yeteneklerinin geliştiğini belirttikleri,
- ✓ Sınıf ortamı olmamasından kaynaklanan iletişim eksikliği, öğretim elemanına kısıtlı erişim, alt yapısal ve fiziksel sorunlar nedeniyle teorik derslere konsantre olmak ve etkin öğrenmenin sağlanması konusunda öğrencilerin çoğunluğunun sorun yaşadıkları,
- ✓ Uygulamalı derslerde olduğu gibi teorik derslerde de yüz yüze eğitimden daha çok çaba ve zaman harcadıkları ve öğrenmeleri açısından uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olmadığını görüşünde yoğunlaştıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun pandemi süreci bittiğinde de eğitimlerini uzaktan eğitimle tamamlamak istemediği, isteyen küçük bir grubun ise zaman, ekonomi ve çalışma rahatlığı sağladığı için bu tercihte buldukları gözlenmiştir. Öğrencilerin pandemi süreci sonrasında derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesine yönelik görüşlerine göre uygulamalı ve teorik dersler için uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimden daha etkili olduğunu düşünme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinde genellikle yaşam boyu eğitimde kullanılan ve alternatif bir eğitim sistemi olarak görülen uzaktan eğitimin önemi ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, toplumların öncelikli alanlarından biri olan eğitimin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve eğitim kalitesi açısından uzaktan eğitim yöntemlerinin programların niteliklerine göre geliştirilmesi zorunluluğu doğmuştur. Ne zaman sonlanacağı kestirilemeyen bu süreçte uzaktan eğitimin bir süre daha uygulanacağı düşünüldüğünde, moda tasarımı eğitiminde olduğu gibi, özellikle uygulamalı derslerin ağırlıklı olduğu programlarda, öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ve beklentileri dikkate alınarak uygun öğretim tasarım aşamalarının ve öğrenme ortamlarının geliştirilmesi ile uzaktan eğitimin öğrenme etkinliği artırılabilir. Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimin yerini almasının mümkün olmamakla birlikte, günümüzde yaşanan ve ileride yaşanacak olan pandemi koşullarında kullanılması zorunlu hale gelen uzaktan eğitim sistemlerinin geleneksel eğitim ile birleştirilerek uygulanması ile daha etkin ve verimli bir eğitim sağlanabileceği de dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Bölat, A., Koç, S. F. ve Ulusoy, A. (2013). The Effect of Web-Assisted Instruction in the Production of Men's Trosers on The Success of the Students. *Hacettepe University Journal of Education*. (44), 43-51.

Bölat, A., Koç, S. F. ve Ulusoy, A. (2011). Web Destekli Erkek Gömleği Üretimi Öğretiminin Öğrencilerin Başarılarına Etkisi (The Effect Of Web-Assisted Instruction In The Production Of Men's Shirts On The Success Of The Students). *NWSA e-Journal of New World Sciences Academi*, 6 (1), 1-11.

Bozkurt, A. (2020). Türkiye'de Uzaktan Eğitimin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.

Devran, Y. ve Elitaş, T. (2017). Yeni İletişim Teknolojilerininuzaktan Eğitime Entegrasyon Sürecinde Sanal Sınıf Ortamları: Atauzem Örneği. *MANAS Journal of Social Studies*, 6 (2), 213-225.

Ekici, G. (2003). Uzaktan Eğitim Ortamlarının Seçiminde Öğrencilerin Öğrenme Stillerinin Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 48-55.

Eygü, H. ve Karaman, S. (2013). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 36-59.

Gökçe, T.A. (2008). Küreselleşme Sürecinde Uzaktan Eğitim. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-12.

Gökdaş, İ. Ve Kayri, M. (2005). E-Öğrenme ve Türkiye Açısından Sorunlar, Çözüm Önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Dergisi*, 2(2). http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_II/ig_mk.doc [erişim tarihi 22 Mart 2021] .

Hülsmann, T. (2000). *The Costs of Open Learning: A Handbook*. Oldenburg: Bibliotheks- und Informationssystem der Universität Oldenburg, Band 2.

İnternet: (tarihsiz). *Uzaktan Eğitim ile Örgün Eğitim Arasındaki Farklar*. 16.01.2021 tarihinde (<https://uzem.oidb.net/node/184>) adresinden alınmıştır.

Kahraman, M. (2020). COVID-19 Salgınının Uygulamalı Derslere Etkisi ve Bu Derslerin Uzaktan Eğitimle Yürütülmesi: Temel Tasarım Dersi Örneği. *Medeniyet Sanat - İMÜ Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 44-56.

Kaya, Z. (2002). *Uzaktan Eğitim*. Pegem A., Ankara.

Koca E., Koç F. ve Göklüberk, Ö. Pınar (2007). Meslek Dersi Öğretmenlerinin Öğretme Sürecinde Öğretim Yöntemlerini Kullanma Durumları (Kız Meslek Liseleri , Testil Konfeksiyon Bölümü Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 36 (174), 319-332.

- Koç, F. ve Şoher, B. (2015). Gerçeküstüçülük (Sürrealizm) Sanat Akımının Moda Tasarımı Öğrencilerinin Yaratıcılıklarına Etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Journal of Research in Education and Teaching*, 4 (4), 173-185.
- Koç, K. ve Aksoy A. (2018). Performance Tasks in Developing Creativity in Education. *IRA-International Journal of Education & Multidisciplinary Studies*, 10, 10-17, ISSN 2455–2526.
- Özer, B. (1990). Uzaktan Eğitim Sisteminin Evrensel Yapısı. *Kurgu- Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*, 8, 569-594.
- Özlü, G. Pınar., Koç F. ve Koca E. (2007) Meslek Dersi Öğretmenlerinin Öğretimde Bilimsel-Teknolojik Gelişmeleri İzleme ve Kullanma Durumları (Kız Meslek Liseleri, Testil Konfeksiyon Bölümü Örneği). *Tekstil Maraton*, 89, 69-75.
- Sever, D., Baldan, B., Tuğlu, Kabaoğlu, K., ve Alagöz, Y.(2018). Küreselleşme Sürecinde Eğitim Alanında Atılan Adımlar: Türkiye ve Eğitimde Başarılı Ülke Örnekleri. *İlköğretim Online*, 2018; 17(3), 1583-1603. 30.03.2021 tarihinde <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden alınmıştır.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*, (1.Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Yıldız, S. (2016). Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutumları. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (1), 301-329.
- Yılmaz, K. ve Horzum, B.M. (2005). Küreselleşme, Bilgi Teknolojileri ve Üniversite. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 103- 121.
- Yurdakul, B. (2005). *Uzaktan Eğitim – Eğitimde Yeni Yönelimler*, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Wood, W.B. (2003). Inquiry-based undergraduate teaching in life sciences at large research universities: a perspective on the boyer commission report. *Cell Biology Education*, 2, 112-116.

